

Bulgarien – den andra vågen

En fallstudie av EU: s inflytande över Bulgarien

Abstract

Efter kommunismens fall 1989, tampades Bulgarien med sociala, ekonomiska och politiska svårigheter. År 2002 ansåg EU att landet var stabilt nog för att bli medlem i januari 2007, men vägen dit har inte varit lätt. Uppsatsen behandlar

EU: s utvidgningspolitik och söker förklara Bulgariens väg mot ett medlemskap. Ända sedan EU- kommissionen publicerade sin första rapport, har Bulgarien strävat efter att reformera inom det ekonomiska, juridiska, sträva efter en noll- tolerans mot korruption och arbeta för minoriteters rättigheter. Ett teoretiskt ramverk är applicerat för att förklara händelsekedjan från EU: s krav till de reformer Bulgarien genomfört. När vi granskar mer ingående EU: s krav och press, den bulgariska regeringens avsaknad av någon form av politisk struktur, åtgärderna som krävdes för att förbättra minoriteternas situation, samt den utbredda korruptionen i landet, kan vi följa hur regeringen gått från politisk ovilja att reformera till en offensiv politik med radikala reformer.

Nyckelord: Bulgarien, EU, utvidgning, integration, radikala reformer

Antal tecken: 69 040

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Problemområde	5
1.2	Syfte och frågeställning	6
2	Teori	7
2.1	Generell överblick	7
2.2	Modifiering av teori	8
3	Metod	9
3.1	Tidigare forskning	9
3.2	Metod	9
3.3	Operationalisering	10
3.4	Material	10
3.5	Avgränsningar	11
4	Bakgrund	12
4.1	EU: s utvidgningsprocess	12
4.2	Dominerande dokument	12
4.2.1	Köpenhamnskriterierna	12
4.2.2	Accession Partnership documents	13
4.2.3	National Programme for the Adaption of the Acquis (NPAA)	13
4.2.4	The Phare Programme	13
4.2.5	Anslutningsfördraget	13
5	Ekonomiska kriterier	14
5.1	Rapporter 1997-	14
5.2	Reformer	16
6	Juridiska kriterier	19
6.1	EU- rapporter 1997-	19
6.2	Freedom House	22
6.3	Bulgariskt perspektiv	23

7	Minoriteters rättigheter	24
7.1	EU- rapporter 1997-	24
7.2	Freedom House	26
7.3	Bulgariskt perspektiv.....	27
8	Korruptionsbekämpning.....	29
8.1	Rapporter 1997-.....	29
8.2	Reformer.....	31
8.2.1	Anti- korruptions reformer i Bulgarien	32
9	Slutsats	34
10	Referenser.....	35

1 Inledning

Bulgarien är ett land där öst möter väst, och det är inte minst påtagligt i huvudstaden Sofia, där Europeiska Unionens flagga vajar tillsammans med landets egen. Bulgarien som präglats av politisk så väl som ekonomisk turbulens under många årtionden ska nu bli medlem, januari 2007 i EU. Det är även ett stort steg för EU eftersom det är den femte utvidgningen sedan EU bildades. Efter att det kommunistiska styret föll ihop åren 1989-1990, genomgick de nya fria staterna i Öst- och Centraleuropa en reformvåg och samtliga länder lämnade in sin ansökan om ett medlemskap inom sex år efter Berlinmurens fall (SOU 2005: 37, Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska Unionen, s. 21). Detta är även ett stort steg för Bulgarien som lämnade in sin ansökan till EU så tidigt som december 1995. Men redan 1993 hade ett Europaavtal mellan EU och de tio kandidatländerna i Öst- och Centraleuropa undertecknats. Avtalet inkluderar ett åtagande från EU: s sida att aktivt medverka till att förbereda kandidatländerna för medlemskap. Europaavtalet har på så sätt fungerat som en övergångslösning fram till ett medlemskap i EU, utan att garantera ett medlemskap. Efterlevnaden av avtalet har följts upp i olika kommittéer, där även ländernas framsteg vad gäller anpassning till EU: s regelverk behandlats (SOU 2005: 37 s. 22-23). Vid ett toppmöte i Laeken i december 2001 ansåg EU: s stats och regeringschefer att till skillnad från övriga kandidatländer skulle varken Bulgarien eller Rumänien hinna avsluta anslutningsförhandlingarna under år 2002. Istället var det vid toppmötet i Köpenhamn i december 2002 som målsättningen att välkomna Bulgarien och Rumänien in i unionen den 1 januari 2007 fastslogs, förutsatt att länderna tills då skulle vara redo och leva upp till de krav EU ställt när det gäller förändringar och reformer (SOU 2005: 37 s. 23).

1.1 Problemområde

Vi har valt att granska de huvudvillkor som EU lagt fram och kräver att Bulgarien skall leva upp till för att bli medlem i unionen. Vi har valt att lägga tonvikten på fyra huvudområden där EU ansett att landet måste genomföra flest reformer. De fyra huvudområden vi ska fokusera på är landets ekonomi, rättsväsende, korruption och minoriteters rättigheter. Inom alla dessa områden har Bulgarien genomfört reformer som från EU: s sida anses tillfredställande nog för att landet ska få bli fullständig medlem i unionen den 1 januari 2007. Anpassningen har dock ej gått problemfritt och det finns ännu mycket kvar att

förbättra. Därför har vi valt att göra en djupgående granskning av vilka problem och svårigheter som landet mött under vägen mot ett EU-medlemskap. Vårt huvudperspektiv blir att koncentrera oss på hur Bulgarien tacklat de hinder som legat i vägen för ett medlemskap inom unionen, och vad detta inneburit för landet. Därmed skall vi inte lägga fokus på förhandlingarna mellan landet och unionen, även om vissa aspekter av samarbetet mellan de två parterna kommer att inkluderas.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka Bulgariens väg mot ett medlemskap i EU. Vi vill lyfta fram de hinder Bulgarien har stött på under sin väg mot EU och vi lägger fokus på dem som enligt vår bedömning har varit de största hindren. Ett annat syfte är att teoretiskt beskriva processen fram till tillträdet och att empiriskt söka förklara hur EU:s utvidgningsprocess har påverkat Bulgarien inom vissa sektorer. I studien *Conflicting Logics? Implementing Capacity and EU Adaption in a Postcommunist Context*, har Ulrika Jerre (2005) utvecklat en teori för att undersöka ett liknande fall; vilka möjligheter det finns för implementering angående barnens rättigheter i Rumänien. Vi kommer att använda oss av Jerres teori för att förklara samt strukturera processen mot ett medlemskap i EU. De frågeställningar vi skall besvara i denna uppsats är;

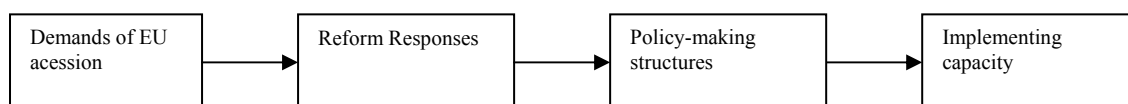
- *Vilka hinder har Bulgarien stött på under anpassningsprocessen mot ett EU-medlemskap?*
- *Hur och varför har EU:s krav och press bidragit till reformer inom områdena ekonomi, rättsväsendet, korrupsionssystemet och minoriteters rättigheter?*

2 Teori

Det problemområde vi behandlar i denna uppsats inkluderar både en ”hur” och en ”varför” fråga. Uppsatsen innefattar en beskrivning av processen mot ett inträde i EU samt en förklaring till resultatet av själva processen. Eftersom det existerar få teorier som behandlar just vårt område har vi valt att arbeta med det redan existerande teoretiska ramverk som Jerre (2005) har utvecklat. Vi är medvetna om riskerna med att använda oss av Jerres (2005) teori, eftersom hon lägger fokus på barnens rättigheter i Rumänien medan vi koncentrerar oss på fyra olika sektorer i Bulgarien. Vi ska fördjupa oss i Jerres teoretiska ramverk nedan.

2.1 Generell överblick

Jerre (ibid.: 9) beskriver i sin avhandling att hennes teoretiska ramverk är baserad på varierande litteratur och att den på så sätt är dynamisk. Ett av problemområdena Jerre undersöker är ”[h]ow can we conceptually and theoretically understand the impact of the EU accession process on implementing capacity in a postcommunist context?” (ibid.: 5) Nedan presenteras det teoretiska ramverk som Jerre skapat och utgått från när hon behandlat sin fråga.

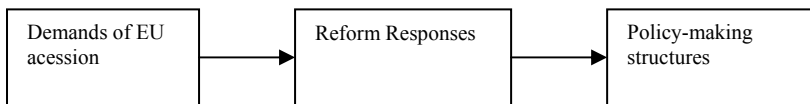

Figur 1 (Jerre 2005:16): Teoretiskt ramverk

Jerre (2005:4) strukturerar händelseförloppet genom att öppna upp de olika boxarna. Den första boxen, vänster ifrån, behandlar de krav som EU har ställt på Rumänien att reformera inom sub- sektorn barnens rättigheter inom barnhem. Den andra boxen består av de svar Rumänien gett på kraven, den tredje hur policy-processen är strukturerad och till sist analyserar Jerre (ibid.: 4) implementeringskapaciteten. Det centrala i Jerres (ibid.) avhandling är hur och varför krav och uppmärksamhet från EU har påverkat reformeringen inom barns rättigheter i Rumänien. Jerres slutsats (2005: 167) är att pressen från EU verkligen har stor inverkan på hur Rumäniens regering handlat inom detta område.

2.2 Modifiering av teori

Eftersom vi behandlar ett liknande fall, frånsatt att vi ska analysera fyra olika sektorer som fått mycket uppmärksamhet från EU, anser vi att Jerres teoretiska ramverk går utmärkt att applicera även på andra fallstudier. Jerre skriver själv att (ibid.: 174) ”[t]he theoretical framework has the potential to structure also other case studies”. Vi har dock valt att bortse från den sista boxen, alltså implementeringskapaciteten eftersom det är problematiskt för oss att undersöka hur stor kapacitet Bulgarien har när det gäller implementering. Vi ska teoretiskt använda oss av de tre första boxarna för att rekonstruera händelseförloppet mellan EU och Bulgarien, även om vi måste påpeka att samarbetet mellan de två parterna inte är det centrala i vår uppsats. Vårt teoretiska ramverk kommer att innehålla:

Figur 2: Händelsekedjan

Genom att använda oss av dessa tre boxar ska vi testa trovärdigheten och hur väl modellen går att applicera på andra fallstudier. På så sätt kan, som Jerre (ibid.: 174) nämner i sin avhandling, det teoretiska ramverket komma till bruk för andra när de ska utföra liknande studier.

3 Metod

3.1 Tidigare forskning

Vi har baserat vår undersökning om Bulgarien och EU på Ulrika Jerres (2005) studie; *Conflicting Logics? Implementing Capacity and EU Adaption in a Postcommunist Context*. Författaren analyserar Rumäniens process mot ett EU medlemskap genom det teoretiska ramverk vi nämnde tidigare. Vi ämnar använda oss av detta ramverk men vi har modifierat det för att det ska passa just vår uppsats. Författarens teoretiska ramverk är tydligt analyserat därför anser vi inte att modellen behöver utvecklas, däremot ämnar vi applicera det på Bulgarien för att se hur väl den kan appliceras på andra fallstudier inom samma ämnesområde. För att få en mer heltäckande bild av komplexiteten kring EU: s utvidgningsprocess har vi valt att även se till EU: s rapporter.

3.2 Metod

Vi har valt att undersöka vår forskningsfråga genom en fallstudie där vi analyserar fyra stycken analysenheter, d v s ekonomi, korruption, minoriteters rättigheter samt rättsväsendet. Vi anser att en fallstudie är passande för vår uppsats eftersom en fallstudie genererar en analytisk öppenhet. Vi har valt att lägga mest fokus på ekonomi samt rättsväsendet eftersom de är de största områdena som Bulgarien haft problem att reformera. Därefter analyserar vi även korruption och minoriteters rättigheter. Det är ovanligt med ”rena fallstudier” och vår studie är inte heller en fallstudie i strikt mening, men ”väldigt många undersökningar som kallas fallstudier baseras på minst två analysenheter”¹ Varje gång vi sätter ett värde på någon av de variabler som ingår i vår undersökning innebär det att vi registrerar en ny analysenhet. I vårt fall rör det sig huvudsakligen om analysenheter i tiden eftersom vi följer en förändring, före- under- efter de reformer som skett i Bulgarien under landets väg mot ett EU- medlemskap. På detta sätt blir vår studie en form av ”jämförande fallstudie”, eftersom vi endast studerar ett fenomen (landets anpassningsprocess). På så sätt håller vi oss inom en

---

¹ Esiasson mfl, 2003, s.119

och samma kontext, däremot följer vi en utveckling, vilket innebär att vi har flera olika tidpunkter (Esaiasson 2003, s 119-120).

3.3 Operationalisering

I det teoretiska ramverk vi använder oss av för vår uppsats måste de tre boxarna som ingår i teorin operationaliseras, det vill säga överföras till ett reellt plan. Den första boxen innehåller de krav från EU som krävs för att kunna bli medlem i unionen. De kriterier som EU har satt störst press på Bulgarien att uppfylla är de ekonomiska kriterierna, vilket innebär en fungerande marknadsekonomi, samt en makroekonomisk stabilitet. Vi kommer även att granska det finansiella stödet från EU för att underlätta för Bulgariens medlemskap. EU har även satt press på Bulgarien att förbättra rättsväsendet, vi kommer lyfta fram centrala lagar som EU krävt att landet ska vidta åtgärder kring, viktiga juridiska åtgärder t ex att domstolar ska vara oberoende etc. Till slut kommer vi att granska vad som har gjorts för att bekämpa korrruptionen, vilka lagar som har ändrats eller tillsatts och även vilka förbättringar som har gjorts för minoriteters rättigheter, främst de romer som är bosatta i landet. I den andra boxen undersöker vi hur Bulgarien har svarat på dessa krav från EU, och i den tredje och sista boxen undersöker vi vilka förändringar som har skett inom ”policy- making” strukturer.

3.4 Material

Vi använder oss uteslutande av skriftligt material. När det gäller EU- perspektivet av Bulgariens väg mot EU använder vi oss av förstahandskällor i form av EU: s regelverk och rapporter. De relevanta rapporterna är- ”Agenda 2000- Commission Opinion on Bulgaria’s Application for Membership of the European Union”, publicerad 1997. Året 1998 och 1999 är det de två utgivna Progress Reports som står i fokus. Från år 2000 – 2004 utgavs även Regular Reports som vi granskar. Genom dessa rapporter kan vi således följa kommissionens bild av Bulgariens utveckling i EU-anpassningen under de senaste åren.

Vi använder oss även av material i form av rapporter från olika organisationer och annan vetenskaplig litteratur i form av böcker, tidskrifter och tidningsartiklar. Detta för att vi ska få in det bulgariska perspektivet av processen. När det gäller andrahandsmaterialet är det extra viktigt att vi förhåller oss källkritiskt till den. Många artiklar m.m. som är publicerade i Bulgarien har en tendens att vara mindre kritiska i sin syn på landet och dess utveckling. Därför är det mycket viktigt för oss att ta hänsyn till i vilket syfte en text har skrivits. Detta gäller ej

endast de texter som är publicerade i Bulgarien, utan alla andrahandskällor vi använder oss av.

3.5 Avgränsningar

I vår studie om Bulgariens väg mot EU har vi inte uppfattat avgränsningen som något större problem. I EU: s rapporter står det klart och tydligt vilka kriterier som Bulgarien måste ha uppfyllt innan de får ett välkomnande in i EU. Vi har valt att undersöka fyra av de krav som EU anser vara viktigast. På så sätt anser vi oss inte ha uteslutit någon central del inte heller att vi har förbisett något viktigt. De problem som uppstått under vår uppsatsskrivning har varit komplexiteten med EU: s utvidgningsprocess, på det sätt att det inte finns något stort utbud av tidigare forskning inom vårt ämnesområde. Ett annat problem som uppstått är att när man genomför en fallstudie är det svårt att dra några generella slutsatser, även på grund av den anledningen att undersökningen genomförts på kort tid samt att vi inte kunnat tillhandagå material från den Bulgariska regeringen eftersom vi inte besitter det bulgariska språket.

4 Bakgrund

4.1 EU: s utvidgningsprocess

Bulgarien och Rumänien ingår i den femte utvidgningsprocessen tillsammans med de tio nya länderna som anslöts till EU 2004, även om Bulgarien och Rumänien inte får medlemskap förrän januari 2007 (SOU 2005: 37 s. 22). Historiskt sett är utvidgningsprocessen relativt ny och det är ett stort steg för EU att inkludera nya länder från Östblocket.

4.2 Dominerande dokument

4.2.1 Köpenhamnskriterierna

Köpenhamnskriterierna består av politiska kriterier som ett kandidatland måste leva upp till för att bli medlem i Europeiska Unionen. Som del av de politiska kriterierna ingår att landet måste ”uppvisa stabila institutioner som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt och skydd av minoriteter”² Även ekonomiska kriterier, som att kandidatlandet måste ha en fungerande marknadsekonomi och kunna hantera konkurrens och marknadskrafter inom unionens inre marknad ingår. Dessa kriterier som fastslogs vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn år 1993 är gemensamma för samtliga kandidatländer och måste vara uppfyllda vid tidpunkten för medlemskap (SOU 2005: 37 s. 21-22).

---

² SOU 2005:37 s. 22

4.2.2 Accession Partnership documents

Den 30 mars 1998 inleddes den formella anslutningsprocessen. Dokument där prioriteringarna för fortsatt arbete och finansiellt stöd till Bulgarien skapades.

4.2.3 National Programme for the Adaption of the Acquis (NPAA)

Rapport där Bulgarien mer detaljerat beskriver vilka åtgärder de måste ta för att uppfylla EU: s kriterier. Första versionen utkom år 1998 (Regular Report 1998 s. 6).

4.2.4 The Phare Programme

Program som bl.a. innefattar ekonomiskt stöd från EU: s sida och hjälp med att bygga upp stabila institutioner som en del av anslutningsprocessen (Regular Report 1998 s. 6). 1994 vid Europeiska rådets möte i Essens beslutades att Phare-programmet skulle fungera som finansiellt stöd till de länder i Öst- och Centraleuropa, som stod inför ett EU- medlemskap.

4.2.5 Anslutningsfördraget

Den 25 april 2005 skapades anslutningsfördraget om Republiken Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska unionen (SOU 2005: 37 s. 9).

5 Ekonomiska kriterier

Bulgarien har länge suktat efter att få vara en del av den snabbt växande handeln inom EU. Ett fullständigt medlemskap medför att man delar på de ekonomiska förmåner som ett fritt handelssystem innebär. Det medför även att man delar på kostnader och ansvar, och fram tills den dagen då alla medlemsländer inom EU har uppnått samma nivå i utvecklingen får vissa länder fler förmåner än andra. Att man t ex mottager en större summa än vad man bidragit med till EU: s gemensamma budget. Det bästa vore en kombination av reformer och en lång transition till fulla förmåner, vilket kräver ett starkt politiskt ledarskap i både öst och väst.

Bulgarien präglades av en dålig ekonomi under åren 1993-1997 dels p.g.a. att det infördes för få reformer inom liberalisering och privatisering, dels p.g.a. den höga inflation som rådde i landet. 1993 låg den på 64 % men fördubblades året därpå till 122 % (Braun, Barany 1999 s. 72). Trots ansträngningar från regeringens sida låg inflationen på 33 % 1995. Bulgariens regering fortsatte med att spotta ut misslyckade offentliga projekt vilket ledde till att den bulgariska *levan* kollapsade 1996. Konsekvenserna av det ovannämnda tog sig uttryck i att inflationen ökade till ytterligare 600 % 1997. Regeringen förlorade all sin popularitet, pga. den allvarliga krisen, vars uppkomst var helt onödig. Som tur var höll demokratin i Bulgarien och den dåvarande kommunistiska regeringen ersattes genom parlamentariska val i april 1997 (ibid.: 72).

5.1 Rapporter 1997-

Europeiska Kommissionen är det organ inom EU som publicerar offentliga handlingar om kandidatländernas process mot ett medlemskap. Rapporterna innehåller de krav som EU ställt på landet samt vilka krav som har uppfyllts och inte uppfyllts. I detta kapitel diskuteras den ekonomiska situationen i Bulgarien utifrån de *ekonomiska kriterier* som analyseras i de olika rapporterna. 1998 blev det bestämt att Kommissionen skulle rapportera regelbundet till Europeiska Unionens råd om kandidatländernas process mot medlemskap (Regular Report 1998 s. 4). Alla kandidatländer måste leva upp till samma kriterier men hur snabb processen är varierar beroende på utvecklingsmöjligheterna för varje land (ibid.: 4). Det gynnade Bulgarien att förstärka relationen med EU genom att föra en politisk dialog och för att förbereda strategier inför medlemskapet. En viktig strategi för förberedandet inför EU är Accession Partnership som syftar till att stödja Bulgarien mot sin väg till ett inträde (ibid.: 6). Accession Partnership sätter

fokus på vad som skall förbättras och bidrar med finansiellt stöd, bl.a. genom Phare- programmet, som enligt –98 års rapport skulle öka sitt ekonomiska stöd till Bulgarien. Programmet skall bidra till ekonomiska reformer. 1997 års åsikter från Kommissionen om den ekonomiska situationen i Bulgarien lyder (ibid.: 11-12):

- Bulgariens försök till att bygga upp en fungerande marknadsekonomi saktades ned p.g.a. regeringens oförmåga att föra en marknadsorienterad politik. Samt att Bulgarien inte kommer klara av den rådande konkurrensen inom Europa. Men...
- ... att landets ekonomi har förbättrats sedan 1997 främst inom makroekonomisk utveckling.

1999 var Phare- programmet det viktigaste instrumentet för finansiellt stöd åt Bulgarien som mottog 865,5 miljoner euro under perioden 1989-1999. Den makroekonomiska utvecklingen har varit stabil sedan mitten av 1998, inflationen har minskat för att sedan öka igen och valutan har hållit sig relativt stark. Privatiseringsprocessen visade inga slående resultat under 1998 p.g.a. minskat intresse från utländska investerare (Regular Report 1999 s. 20). För att råda bukt på problemet ändrade regeringen några lagar för att förbättra systemet. Ändringarna innebar bl.a. att företag skulle få möjligheten att avskriva sina skulder. Dock behövdes vidare åtgärder inom privatiseringsarbetet för att uppnå Köpenhamnskriterierna.

I Kommissionens *Regular Report 2000* läggs vikten på att förbättra de administrativa processerna (ibid.: 90). Även Bulgariens hantering av privatiseringen får kritik för att det inte alltid resulterat i en förbättring då det gäller ekonomisk konkurrens. Då Bulgarien inte uppnått alla mål när de olika rapporterna har publicerats beror det dels p.g.a. att reformerna är nya och inte har implementerats. I Kommissionens *Regular Report 2001* hävdas att Bulgarien börjar komma ikapp EU. Medan i 2005 års *Comprehensive Monitoring Report* fortsätter kommissionen kritisera Bulgariens inre marknad. När det gäller att effektivisera etablering av företag på marknaden har förseningar och hinder bidragit till minskat intresse från utländska investerare.

”Bulgaria has made further progress with macroeconomic stabilisation and Economic reform. Its current reform path should enable it to cope with competitive pressure and market forces within the union”.

Ovanstående citat går att läsa ur *Monitoring Report 2006*, där kommissionen hävdar att Bulgarien uppfyllt de flesta krav inom *aquis* och är redo att tillämpa dem i januari 2007. I *Opinion on Bulgaria's Application for Membership of the European Union 1997* anser kommissionen att Bulgariens svaga punkt i reformarbetet har varit strukturomvandling. Eftersom det saknades starkt politiskt

stöd stagnerade avmonopoliseringen och omstruktureringen av statliga företag. Bulgariens privatiseringsprocess har gått mycket långsamt och flödet av utländska direktinvesteringar har varit svag eftersom det inte har varit attraktivt att investera i ett land där det råder politisk, rättslig och ekonomisk obalans (ibid.: 6).

Landet har fört en liberal handelspolitik sedan statsmonopolet avskaffades under 1990 och 1991. Den instabila valutan orsakade stora problem för producenter, konsumenter och beslutsfattare. Eftersom det saknades en ekonomisk politik som kunde skapa en makroekonomisk stabilitet, var en flytande växelkurs att föredra framför att man binder valutan mot en annan (ibid.: 24). Kommissionen berömmar dock Bulgarien för att deras handel har genomgått en anmärkningsvärd förändring i handeln med EU. Under 1990 bestod exporten endast av 5 % och importen av mindre än 10 % men det ändrades under 1996 då handeln hade stigit till 35 % av den totala utrikeshandeln (ibid.: 27).

Kommissionen kritiserade Bulgarien för deras arbetsmarknadspolitik. EU ansåg att det krävdes en ordentlig insats i omskolning av de som mist sitt arbete för att inte den ekonomiska tillväxten skulle bromsas av arbetslösheten. Även att det inte gynnar ekonomin om stora samhällsgrupper inte får ta del av högre löner och levnadsstandard (ibid.: 28). Företagssektorn har påverkats negativt av den långsamma privatiserings- och omstruktureringstakten. Ledningen för de statliga företagen led brist på incitament och det ledde till en betydande dekapitalisering eller ”vinstprivatisering” av företagen (ibid.). Detta har varit en av anledningarna till varför vissa långgivare inte har inlett konkursförfaranden, eftersom många företag inom den statliga sektorn har ett lågt likvidationsvärde (ibid.).

Den långsamma privatiseringsprocessen har uppstått av många orsaker, men framförallt för att ansvaret är uppdelat mellan inblandade parter, så som berörda ministrar, regeringen, lokala myndigheter osv. Dock även för att det har saknats politisk vilja (ibid.). Kommissionen lägger stor vikt på att varje kandidatland måste följa EU:s regelverk, speciellt när det gäller den inre marknaden samt att förbinda sig till att alltid uppfylla medlemskapets ekonomiska skyldigheter.

Att bli medlem i EU är ett oåterkalleligt åtagande som är nödvändigt för att alla delar inom den inre marknaden även i framtiden kommer att bestå av gemensamma regler (ibid.: 32). Kommissionen lägger även stor vikt på att det existerar en administrativ och rättslig förmåga att införliva de lagar som behövs för att upplösa de hinder som finns för fri rörlighet inom unionen och trygga att den inre marknaden fungerar som den ska. Bristen på en grundläggande miljö inom ekonomin och företagssektorn har skapat ett osäkert klimat i Bulgarien (ibid.: 33).

5.2 Reformen

I studien *Transition and EU-enlargement* beskriver Wihlborg (2005) hur målet med att uppnå en marknadsekonomi har stött på större motstånd än liberaliseringen av priserna och att uppnå en stabil makroekonomi i Öst- och Centraleuropa (ibid.: 27). De forna Sovjetstaterna som besatt ett planekonomiskt

system började reformera under slutet av 1980- talet (ibid.: 31). Nya lagar relaterade till banksystemet antogs 1991 samt 1992 i de Östeuropeiska länderna för att förbereda för privatisering och omstrukturering av bankerna (ibid.: 33).

Trots den hyperinflation som rådde i Bulgarien under början och mitten av 1990- talet, togs det inga åtgärder förrän 1995. Wihlborg (2005) anser att det var den omedelbara arbetslösheten som gjorde att den bulgariska regeringen ställde sig tveksamma till implementeringen av starka reformer (ibid.: 35).

Hur kommer det sig att Bulgarien har haft otur inom den finansiella sektorn? Wihlborg (2005) klarlägger att den långsamma utvecklingen inom den finansiella beror på beslutsfattarna. I ekonomiska analyser, när det gäller politiska beslut, spelar inflytandet av politiska intressegrupper en stor roll. Omedelbart efter Sovjetunionens kollaps hann inte olika intressegrupper mobilisera sig i den nya miljön (ibid.).

Under den ekonomiska krisen som rådde under 1990- talet, var det omöjligt för Bulgarien att fortsätta förhandlingarna med EU. Detta skapade demonstrationer från det bulgariska folket som krävde att det skulle vidtas radikala åtgärder mot den ekonomiska krisen och även tidiga val. Den dåvarande sittande socialistiska regeringen bevisade för omvärlden, att även i turbulenta tider kunde de demokratiska institutionerna behålla sin stabilitet. Regeringen motstod chansen att krossa demonstranterna och fortsätta styra utan något folkligt stöd, och efter flera dagar av protester, gick de slutligen med på att hålla val (Dimitrova, Dragneva, Bulgaria's Road to the European Union: Progress, Problems and Perspectives, 2001 s. 84). Efter kulmen av ekonomiska kriser tillsattes en ny regering under 1997, den skulle arbeta för strukturella reformer och en ansvarsfull ekonomisk politik. Självförtroendet kom tillbaka t o m innan den nya regeringen implementerades. Sedan dess har landet utvecklats till det bättre inom det ekonomiska (Crespo- Cuaresma, Fidrmuc, Silogner, On the Road: The Path of Bulgaria, Croatia and Romania to the EU and the Euro, 2005 s. 3).

Sedan mötet i Helsingfors 1999, där man började förhandla inför ett medlemskap, inledde Bulgarien reformer inom det politiska och ekonomiska för att gå mot en mer västeuropeisk politik. Trots Bulgariens tidigare problem fungerade EU som ett incitament för att reformera och förnya det politiska systemet inom många sektorer. När det bulgariska folket inte röstade på den dåvarande sittande EU- orienterade reformist regeringen, ledd av Ivan Kostov. Utan istället röstade på den tidigare förre kungen Simeon som levte i exil, trodde många att det skulle bli ett stort misslyckande för ekonomin men det påverkade som tur var inte reformerna. Politiska ledare, oavsett bakgrund och ideologi, blev beslutna att se landet ur ett EU- perspektiv (Knaus, Cox, Building Democracy After Conflict, The "Helsinki Moment In Southeastern Europe", 2005 s. 44).

Eftersom Bulgarien och även Rumänien kommer att hamna bland de fattigaste länderna inom EU och denna ekonomiska nackdel separerar länderna från resterande EU, på så sätt bildas en underklass (Baird, Bulgaria and Romania: Second Wave or Second Class?, 2004, s. 1).

Baird (ibid.) ställer sig väldigt kritisk till hur EU och dess medlemsländer har hanterat den andra vågen av utvidgningen, finansiellt sett. Västeuropa visade sitt samtycke till kommunismens fall under 1989, men samtidigt har utvidgningen i

öst aldrig varit i topp på den politiska agendan inom EU. Den första vågen av utvidgning österut under 2004 med tio nya medlemsländer försvårade för Bulgarien att komma med i EU, p.g.a. finansiella oroligheter inom de tidigare medlemsländerna. Detta har skapat, enligt Baird (ibid.) en känsla av fattiga och rika. Oroligheterna uppstod då de tio senaste medlemsländerna var relativt fattiga och det kostade på EU: s ekonomiska situation. Det ledde till ett obehag inför den andra vågen, Bulgarien och Rumänien.

Det är inte enbart problem inom Bulgarien som har medfört svårigheter inför medlemskapet, utan även hur EU spelat sin roll och lämnade Bulgarien i ovisshet inför framtida medlemskap. Eftersom det största hindret för tillträde bestod av ekonomiska problem, hamnade Bulgarien i en missgynnande position (ibid.: 2). Baird (ibid.) anser att Bulgarien på så sätt har blivit utsatt för diskriminering av EU och spekulerar även i att EU har hittat på fler och fler hinder för att försena Bulgariens inträde, t.ex. att övervakningsprocessen blivit annorlunda sedan utvidgningen 2004.

6 Juridiska kriterier

Utvecklandet av en transparent, effektiv förvaltning inom statlig administration och rättsväsendet är ett huvudområde där Bulgarien för att uppfylla EU:s anslutningskrav genomgått omfattande reformer. Under resans gång har huvudproblemet som Bulgarien tampats med varit att övervinna de hinder relaterade till transformationen från det nedärvda kommunistiska systemet som har haft stark påverkan på statlig administration och rättsäkerheten i landet och därmed förhindrat transparens och tilltro till rättsväsendet. Nedan kommer huvuddragen av den juridiska reformprocessen att presenteras, huvudsakligen ur ett EU-perspektiv, men även organisationen Freedom House perspektiv samt en bulgarisk synvinkel kommer att inkluderas.

6.1 EU- rapporter 1997-

I *Regular Report 1998* från kommissionen behandlas frågan om hur Bulgarien skall reformera rättsväsendet och den statliga administrativa kapaciteten så att den administrativa strukturen skall leva upp till EU:s kriterier. Samt fungera som en garanti för att implementeringen av de nya lagarna skall fungera efter att landet uppnått medlemskapet i unionen.

Den administrativa reformen befann sig år 1998 ännu i ett mycket tidigt skede, även om de inledande stegen mot en modernisering av det administrativa systemet tagits. En ny lag om offentlig administration antogs 1998, dock betonas det av kommissionen att den måste kompletteras, speciellt när det gäller rättsväsendet (*Regular Report 1998* s. 8).

Reformen av rättsväsendet inleddes 1998. De huvudsakliga delmålen som under året uppnåddes var; ett tillägg till lagarna gällande rättegångar, samt att appellationsdomstolar skapades runt om i landet, och även öppnat och kommit i arbete.

Dessa två steg kom att bli inledningen till den omfattande juridiska reformen som Bulgarien åstadkommit under sin väg mot EU. År 1998 hade fortfarande ingen lag om domstolars oberoende från staten godkänts av parlamentet, vilket kommissionen ansåg vara mycket beklagligt. I *Regular Report 1998* betonas även att förutom juridiska reformer i form av nya lagar måste landet förbättra statusen för domare och åklagare, förändra utredningsprocedurer, förbättra lagstiftningen angående korruption inom rättsväsendet, fylla de lediga administrativa tjänsterna inom rättsväsendet, snabba upp och öka transparensen vid brottsutredningar för att reducera antalet långdragna utredningar, minska ”pre-trial” tiden till internationell

standard m.m. Även att arbeta för att återfå befolkningens tilltro till rättsväsendet betonas, samt att bekämpa den utbredda korrruptionen som även genomsyrat landets rättsväsende. Korrruptionen i landet är ett mycket allvarligt problem och en betydande del av den juridiska reformen har bestått av att införa lagar mot korrruption och i 1998 års rapport redogör kommissionen för vilka lagändringar som landet måste genomföra när det kommer till korrruption och organiserad brottslighet, bla att införa en lag mot pengatvätt.

I *Regular Report* från 1999 konstaterar kommissionen att det politiska läget i landet är fortsatt stabilt och att ”policy- making” i de centrala institutionerna till viss del förbättrats men fungerar fortfarande otillfredsställande. Den administrativa reformen hade ej ännu lett till några märkbara resultat, dock hade framsteg gjorts genom införandet av den tidigare nämnda lagen om statlig administration och lagen om statstjänstemäns skyldigheter. Implementeringen av dessa lagar var fortfarande år 1999 i mycket tidigt skede därför var det för tidigt att säga något om hur det nya juridiska ramverket kommer att bidra till en ny fristående, effektiv och professionellt fungerande statstjänstemän (ibid.: 12). Oktober 1998 genomfördes bl.a. en reform av notarie systemet där det fastslogs att alla notaries måste vara oberoende och ett tillägg till lagen som skulle förbättra garantin för grundläggande rättigheter och friheter för medborgarna kom till. Dessa reformer är del av den juridiska strukturen där den huvudsakliga utvecklingen skett sedan rapporten 1998. Bulgarien hade år 1999 ännu inte någon övergripande strategi för hur alla de reformer som enligt kommissionen måste ske kommer att genomföras. Utvecklandet av en sådan strategi vore en fördel för landet enligt kommissionen (ibid.: 12).

Nya tillägg till rättsväsendets stadga kom till 1 jan 2000. Bland annat en ny lag gällande statstjänstemän som bl.a. säger att alla statstjänstemän i sitt arbete måste vara opartiska och politiskt oberoende. Syftet med denna lag var att stärka den juridiska kontrollen under alla faser av ett rättsfall och att minska diskriminering och antalet långdragna processer. En kommission med uppgiften att övervaka implementeringen av lagen har tillsatts (*Regular Report* 2000 s. 16).

Det påpekas i rapporten att även om den juridiska reformen står högt på den bulgariska regeringens prioriteringslista så har budgetanslaget till de juridiska institutionerna endast ökat marginellt. Materiella brister är fortfarande ett stort problem, därför är arbetsmiljön och säkerheten inom de juridiska institutionerna otillfredsställande. Även utbildning av både domare och administrativ personal måste fortfarande förbättras (ibid.: 17).

År 2001 ökade debatten gällande den juridiska reformen i landet. Först nu togs en utförlig strategi fram för hur europeisk standard för rättssystemet skulle uppnås. Kommissionen skriver i rapporten 2001 att utvecklandet av strategiplanen är ett stort steg i rätt riktning. Dock finns ännu ingen handlingsplan gällande implementeringen av förändringarna. Utformandet av en sådan anser kommissionen vara nästa steg (*Regular Report* 2001 s. 17).

I *Regular Report 2002* skriver kommissionen att sedan anammandet av den strategiska planen 2001 har märkbara framsteg gjorts. Nu har även en handlingsplan för implementeringen av strategin utvecklats och godkänts i mars samma år. Omfattande tillägg till lagen gällande det juridiska systemet har även

gjorts. Tilläggen omfattar ytterligare förbättring av resurser, administration och rättsväsendets infrastruktur. Kommissionen skriver att handlingsplanen täcker många av problemen i rättssystemet, men att planen inte till fullo täcker den del av rättssystemet som innefattar domare, åklagare och utredare och att bland annat deras höga grad av immunitet är ett problem som kräver ändringar i konstitutionen (Regular Report 2002 s. 23).

Delar av den juridiska reformen avstannade år 2003 när konstitutionsdomstolen deklarerade delar av den omarbetade lagen om det juridiska systemet ogiltiga och annullerade dem i december 2002, med motiveringen att enligt den bulgariska konstitutionen kan ändringar i statlig struktur och statens maktbefogenheter endast genomföras av en "Constituent Grand National Assembly". Emellertid beslutade samtliga partier i parlamentet enhälligt att gå vidare med reformen. En ad-hoc kommission bildades där nya förslag om tillägg till konstitutionen gällande begränsning av domares och skiljemäns immunitet. Parlamentet röstade enhälligt för förslaget och tillägg till konstitutionen kunde därmed göras. Detta representerar ett viktigt steg framåt i den juridiska reformen.

Åren 2005 och 2006 utgav kommissionen s.k. Monitoring Reports över Bulgariens utveckling. I *Monitoring Report 2005* som utvärderade läget fram till september 2005 talas det fortfarande om samma problemområden som tidigare rapporter behandlat. Allvarliga tillkortakommanden existerar fortfarande inom rättsväsendet, speciellt nämns fortfarande problemet med långdragna rättsprocesser, ineffektiva domstolar, avsaknaden av effektiv korruptionsbekämpning och bekämpning av övrig organiserad brottslighet. Under åren 2004-2005 undergick det juridiska systemet ytterligare viktiga förändringar. T.ex. tillkom år 2005 ytterligare en lag med syfte att komma till bukt med den komplicerade strukturen av utredningsprocesser och en lag som skulle minska skiljemäns makt vid polisutredningar (Monitoring Report 2005 s. 9). Nu har man även vidtagit åtgärder när det gäller lediga poster och enligt officiell statistik är inte personalbrist inom rättsväsendet längre något stort problem. Budgeten för rättsväsendet var 2005 115 miljoner euro, vilket är en ökning med 12 % jämfört med året innan. När det kommer till materiella resurser har nu ett datasystem för övervakning av juridiska fall utvecklats och installerats i alla domstolar. Även utbildningen av tjänstemän har förbättrats med utomstående hjälp i form av utländska investerare som utvecklat ett utbildningsprogram för statstjänstemän (ibid.: 10).

Lagen om statlig administration ändrades ytterligare i mars 2006. Lagen introducerar nu för första gången en klar distinktion mellan de olika politiska och administrativa nivåerna, och målet med lagen är att en gång för alla klargöra roller och ansvarsområden för de olika nivåerna. Även strategin för utbildning av statstjänstemän uppdaterades år 2006. Fokus ligger på implementeringsprocessen

i den förbättrade strategin. I *Monitoring Report 2006* är kommissionens slutsats gällande det juridiska systemet att Bulgarien gjort stora framsteg vad gäller rättssystemet och statlig administration i sin helhet. Landet är nu på god väg mot en effektivt fungerande förvaltning, förutsatt att den pågående reformen fortgår.

Till denna dag är kvaliteten och tilltron till det juridiska systemet otillfredsställande. Avsevärda förbättringar måste ske eftersom många av de tidigare nämnda problemen kvarstår. Bulgarien måste slutföra reformen och säkra att tillfredsställande resultat uppnås.

6.2 Freedom House

Freedom House är en organisation som årligen utkommer med rapporter där länders grad av demokrati värderas och analyseras. Enligt Freedom House inledning ingår Bulgarien i kategorin "Nations in Transit".

I 2006 års rapport identifieras den juridiska reformen som det allvarligaste och mest brådskande problemet för Bulgarien. I rapporten betonas att även om ett grundläggande ramverk för ett effektivt och transparent rättssystem existerar i landet så fungerar det otillfredsställande i praktiken. Liksom EU lyfter Freedom House fram problemet med ineffektiva domstolar och långdragna rättsprocesser ("Nations in Transit Bulgaria", 2006. Freedom House, s. 3).

I början av år 2006 får det bulgariska rättssystemet 3,00 enligt Freedom House skala där 1 är det högsta värdet och representerar den högsta nivån av demokratisk utveckling, och där 7 är det lägsta värdet på skalan och därmed representerar den lägsta graden av utveckling (ibid.: 1). Framsteg sedan året innan har enligt Freedom House skett eftersom rättsväsendet år 2005 fick 3,25 på skalan.

I 2006 års rapport presenteras statistik som sträcker sig bakåt till 1997 då rättsväsendet bedömdes ligga på 4,25 på skalan. Här kan man följa hur Freedom House årligen bedömt det bulgariska rättsväsendet sedan dess. År 1998 fick det 3,75, för att sedan från och med 1999 ligga på 3,50 ända fram till år 2003. År 2004 och 2005 skedde en utveckling till 3,25 på skalan, och nu år 2006 bedöms rättsväsendet alltså som 3,00. Förbättringen det senaste året motiveras av Freedom House till att bero på en stadig förbättring inom de juridiska institutionerna, speciellt nämns införandet av en nationell ombudsman (ibid.: 3).

I rapporten 2006 skrivs bl.a. om den tidigare nämnda lagen gällande statstjänstemän. Även om denna lag har fått många tillägg sedan den kom till år 1998 finns enligt Freedom House utrymme för ytterligare förbättringar. Undersökningar i Bulgarien pekar ut just statstjänstemän som en av de professionella grupper som är mest genomsyrat av korruption (ibid.: 6).

Freedom House betonar även att oavsett alla framsteg som gjorts måste befolkningens tilltro till rättsväsendet och övriga demokratiska institutioner fortfarande vinnas tillbaka (ibid.: 1).

I ovanstående rapport tas även en lag om allmänhetens rätt till offentlig information upp. Denna lag kom till år 2000 och enligt den har alla bulgariska medborgare rätt till att granska offentliga dokument rörande regeringens aktiviteter. Ett problem är emellertid att lagen om skydd av konfidentiell information ofta hänvisas till från regeringens sida för att kunna vägra allmänheten dokument de inte vill ska vara tillgängliga. Denna lag är från år 2002

och var ett av kraven från NATO: s sida för att Bulgarien skulle få medlemskap i alliansen. Flera fall där medborgare velat få tag på dokument har tagits upp i domstol, men regeringen har använt sig av lagen om konfidentiell information eller andra administrativa åtgärder för att blockera tillgången till dokument (ibid.: 4).

Dessa två kvarstående problem är exempel på varför Freedom House, precis som EU, kommer till slutsatsen att mycket arbete kvarstår för landet i sin strävan efter att uppnå ett rättsväsende av europeisk standard.

6.3 Bulgariskt perspektiv

I en intervju publicerad i tidningen Open Society News den 10 juli 2003 intervjuas Antoinette Primatarova som vid tidpunkten var projektledare vid centret för liberala strategier i Bulgarien. I intervjun behandlas bl.a. frågan om vilken påverkan EU har haft på det bulgariska samhället. under förhandlingsprocessen mot EU-medlemskapet ("Open Society and EU Accession: Two Views", juli 2003. Open Society News.) När det gäller den juridiska reformen i landet menar Primatarova att Bulgarien själv insett hur viktig en reform är och därför är inte uppfattningen i landet att den på något sätt skulle vara påtvingad från EU: s sida (ibid.: 2).

7 Minoriteters rättigheter

De två stora minoritetsgrupperna i Bulgarien är romerna och den turkiska minoriteten. Romerna uppgår till cirka 5 % av befolkningen och den turkiska minoriteten cirka 9 %. Den sociala situationen för romerna måste förbättras avsevärt. Romerna har länge lidit av svår diskriminering och utanförskap med minimala chanser att bli inkluderade i det bulgariska samhället. Illabehandling och ett utbrett hat mot minoriteten är ett stort problem som Bulgarien måste ta till radikala åtgärder för att komma till bukt med. Att förbättra den romiska minoritetens svåra levnadsförhållanden har varit ett av huvudkraven på landet inför EU-medlemskapet. Även här kommer EU-perspektivet att stå i fokus, men även Freedom House synvinkel och ett bulgariskt perspektiv kommer att presenteras.

7.1 EU- rapporter 1997-

Ett första steg för att förbättra livskvaliteten för romerna togs den 4 december 1997 då en ”National Council for Ethnic and Demographic Affairs” (NCEDA) upprättades. Kommittén består av representanter från parlamentet och minoritetsgruppen. Syftet med kommittén är att utveckla strategier för att främja tolerans och förståelse för romerna. Enligt *Regular Report 1998* förekommer allvarlig diskriminering av romerna på alla sociala plan: Inom utbildning, arbetslivet, sociala skyddsnet, sjukvård och bostadsförhållanden. Romernas sociala situation uppmärksammades på allvar först under 1998 och parlamentet har identifierat problemet som ett av de mest akuta problem som måste lösas. Den turkiska minoriteten däremot anses enligt kommissionen vara nästintill fullt integrerad och representerad inom det politiska livet (*Regular Report 1998* s. 11). Därför kommer denna granskning koncentrera sig på den romiska minoritetens situation och vilka åtgärder som tagits som ett led i att lösa problemet.

Ett strategiskt program för integrering av romerna antogs i april 1999. Programmet består av principer och generella åtgärder för hur man skall bekämpa diskriminering, arbetslöshet, brist på utbildningsmöjligheter och tillgång till sjukvård, samt förbättra bostadssituationen för romer. En majoritet av romerna bor i kåkstäder utanför de stora städerna och ute på landsbygden och statistik redovisat i kommissionens *Regular Report 2001* visar att 70 % av husbyggena i bostadsområdena befolkade av romer är olagliga. Även om detta problem tas upp i det strategiska programmet för att förbättra romers levnadsstandard har enligt *Regular Report 2001* ytterst få regioner i landet gjort någonting för att legalisera

dessa husbyggen. Att bostäderna är olagliga är problematiskt på olika sätt, allvarligast är att i och med olagligt boende har man inte någon rätt till sociala tjänster såsom sjukvård eller utbildning (Regular Report 2001 s. 23).

År 1999 delades Bulgarien in i 28 regioner och i samband med detta fick romerna politisk representation för första gången någonsin. Enligt *Regular Report 1999* fick romerna representation i 10 av de 28 regionerna 1999.

Utvecklandet av den nämnda strategiska planen och införandet av viss politisk representation visar hur den Bulgariska regeringen för första gången uppmärksammar problemet på allvar och dessa två åtgärder representerar inledningen av processen mot förbättrade levnadsförhållanden för den romiska minoriteten. Kommissionen betonar dock att nu är näste steg att implementera det strategiska programmet så att konkreta åtgärder tas.

Ett problem som kommissionen tar upp i *Regular Report 2000* är hur svårt det är att få fram pålitlig och ny information gällande levnadssituationen för romerna, och att även om få framsteg har gjorts sedan utvecklandet av det strategiska programmet har inga konkreta åtgärder genomförts eftersom implementering av programmet ej skett. NCEDI har emellertid under år 2000 startat ett projekt för att minska ungdomsarbetslöshet vilken inkluderar rekrytering av 50 romiska ungdomar till polisväsendet. Detta är ett viktigt steg (inte minst symboliskt), eftersom polisväsendets diskriminering och illabehandling av romer är ett välkänt problem som tidigare ignorerats och t.o.m. accepterades av det bulgariska samhället (Regular Report 2000, s. 22).

Arbetslösheten bland romer låg enligt rapporten 2001 på 65-70 %. Mycket få framsteg har gjorts sedan den senaste rapporten. Implementering av det strategiska programmet har ej framskridit, och NCEDI har inte erhållit några ytterligare ekonomiska resurser för att få igång implementeringsprocessen. Ett antal nya steg har emellertid tagits, t.ex. har regeringen tagit initiativ till att utfärda nya identitetshandlingar för romer. Dessutom har några regioner, t.ex. huvudstaden Sofia, startat projekt för att renovera bostäder i kvarter befolkade av romer (Regular Report 2001 s 23).

Inte förrän i september 2003 utvecklades en handlingsplan för implementering av den strategiska planen från 1999. Handlingsplanen består av ett antal konkreta åtgärder inom det tidigare nämnda områdena, såsom anti-diskrimineringspolicy, utbildning, kultur, utbildning och socialt skydd. Inom området kultur t.ex. har de traditionella romanska högtiderna nu inkluderats i den bulgariska kalendern (Regular Report 2003, s. 26).

Ännu år 2005 lyfter kommissionen fram att den bulgariska regeringen måste göra större ansträngningar i sina försök till reformering när det gäller social inkludering av romerna. Alltjämt lever landet inte upp till EU: s krav när det kommer till denna punkt (Monitoring Report 2005, s. 4). Det strategiska programmet har inte utvecklats som det var tänkt. Programmet saknar fortfarande nödvändig finansiering och struktur. Därför skriver kommissionen i rapporten 2005 att programmet fortfarande befinner sig på ett tidigt stadium och huvudsakligen endast ”på papper”. Inga konkreta omfattande reformer har genomförts. Dock har ytterligare en strategisk plan för integration skapats: ”The

Decade of Roma Inclusion 2005-2015". Kommissionen betonar att Bulgarien måste se till att denna plan blir ordentligt implementerad (ibid.: 15).

Ett annat framsteg som gjordes under året är inrättandet av en antidiskriminerings kommission dit personer tillhörande en minoritet som upplever sig ha blivit orättvist behandlade kan vända sig.

Huvudhindret för effektiv implementering av reformerna är enligt kommissionen den svaga administrativa kapaciteten hos statsstrukturerna som arbetar med minoriteters rättigheter. Den bulgariska staten borde också enligt kommissionen demonstrera att nolltolerans mot diskriminering råder, oavsett vilken minoritetsgrupp det gäller (ibid.: 16).

I början av året skapades även en nationell handlingsplan för det tidigare nämnda "The Decade of Roma Integration 2005-2015" Under året har nya regler och tillägg gjorts till den statsstruktur som arbetar med minoriteters rättigheter.

Gällande bostadssituationen har framsteg gjorts. I mars 2006 skapade regeringen ett nationellt program för förbättrad levnadsstandard för romer. Programmet sträcker sig över perioden 2005-2015 och den beräknade budgeten är 630 miljoner euro.

Bulgarien har emellertid fortfarande en lång väg med mycket arbete framför sig för att komma till bukt med diskrimineringen av romer. Statsstrukturens svaga administrativa kapacitet är huvudhindret för utvecklingen inom de flesta områden, och det ovan behandlade problemområdet är inget undantag. Även attitydförändring i det bulgariska samhället måste ske eftersom hatet mot romer är i högsta grad utbrett hos befolkningen. Därför lyfter kommissionen fram att information och utbildning om minoriteten och deras kultur i landets skolor t.ex. är ett viktigt medel för att öka tolerans och skapa medvetenhet hos befolkningen, (Monitoring Report maj 2006, s 11).

7.2 Freedom House

När det gäller minoriteters rättigheter tar Freedom House upp något som författaren ej hittade i EU-rapporterna. Nämligen hur ett extremistparti kallat "The Attack" i det allmänna valet år 2005 lyckades passera 4% spärren och därmed tog sig in i parlamentet. Partiet förde en starkt anti-turkisk och anti-romsk kampanj. inför valet. Detta faktum är en indikator för hur utbredd rasismen och misstänksamheten mot de två stora minoritetsgrupperna är i landet. Freedom House skriver fortsatt att detta även är en indikator för övriga politiker hur viktigt och brådskande fortsatt integration av framförallt romer är ("Nations in Transit Bulgaria" 2006. Freedom House, s.5).

I ovan nämnda rapport konstaterar Freedom House att enligt lag har alla minoritetsgrupper rätt att delta i det politiska livet, och tar upp partiet MRF som exempel. Partiet säger formellt sig välkomna medlemmar oavsett vilken etnicitet eller religion de tillhör (enligt lag får inte politiska partier bildas utifrån etnicitet eller religion). Partiet representerar emellertid huvudsakligen de bulgariska

turkarnas intressen. Partiet är för närvarande del av den regerande koalitionen och därmed representerad i samtliga statliga strukturer. Detta innebär en stor kontrast jämfört med den romiska minoriteten som ännu idag saknar ett politiskt parti som skulle ta tillvara romernas intressen, även om försök till att bilda ett sådant parti gjorts. Den generella hypotesen är här återigen att det politiska systemet diskriminerar romer och därigenom hindras minoriteten från att göra sig hörd (ibid.: 10).

7.3 Bulgariskt perspektiv

I tidigare nämnda artikel som publicerades i Open Society News 2003 ger Primatarova även en bild av var centret för liberala strategier i Bulgarien står gällande minoriteters rättigheter. Primatarova inleder med att nämna att det inte varit de politiska kriterierna som stått i fokus vid förhandlingarna mellan Bulgarien och EU utan istället har de ekonomiska kriterierna varit i förgrunden. Men när det gäller politiska kriterier tar Primatarova upp hur EU:s institutioner visat stor förståelse för problematiken gällande minoriteter i de olika kandidatländerna, och att EU:s utvidgningskommissionär uppgett att EU inte förväntar sig att alla sociala och ekonomiska problem rörande minoriteten kommer att vara lösta vid tidpunkten för inträde i unionen. Primatarova anser själv att problemen rörande minoriteter inte i huvudsak är en fråga om mänskliga rättigheter, utan en fråga om ekonomiska och sociala problem. ("Open Society and EU Accession: Two Views", juli 2003. Open Society News, s. 2)

Detta är en synpunkt som den dåvarande bulgariska regeringen vid samma tidpunkt delade, vilket framgår ur en bilaga till en rapport som "European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)" publicerade år 2004. I rapporten tar ECRI upp bl.a. romernas bristande levnadsförhållanden och den utbredda diskrimineringen av minoriteten. Den bulgariska regeringen ansåg rapporten vara så missvisande att de krävde att få publicera en bilaga till rapporten där deras åsikter om utredningen ECRI gjort skulle presenteras. ("Third report on Bulgaria Appendix", 2004. ECRI, s. 29) Den dåvarande bulgariska regeringen hävdade att det i ECRI:s rapport inte finns några bevis för mycket av det som skrivits i rapporten eftersom vissa källor är anonyma. Regeringen anser att källorna borde identifieras så att läsaren kan bedöma hur pålitliga källorna är, eftersom rapporten enligt den bulgariska regeringen är starkt missvisande och överensstämmer enligt dem inte med den verkliga situationen i landet. (ibid.: 31) Den bulgariska regeringen menade t.ex. på att de problem som romer möter är socio-ekonomiska problem och inte beror på diskriminering.

Bl.a. tillbakavisar regeringen att den romiska minoriteten oftare råkar ut för polisvåld än den bulgariska majoriteten, eftersom regeringen menar att inga konkreta fakta som bevisar detta påstående inte finns att hitta i rapporten. (ibid.: 35). Som tidigare nämnts har även EU-kommissionen officiellt konstaterat att polisväsendets diskriminering och illabehandling av romer är ett välkänt problem

som länge ignorerats och t.o.m. accepterades av det bulgariska samhället (Regular Report 2000 s. 22).

Regeringen hävdar även i bilagan till ECRI: s rapport att det var felaktigt av ECRI att skriva att spänningar mellan romer och majoriteten leder till öppen och ibland t.o.m. våldsamt konflikt mellan de två parterna vid t.ex. tillfällen där romer demonstrerar för sina rättigheter (ECRI, Third report on Bulgaria Appendix, 2004, s. 41). Regeringen medger i bilagan att det finns fall av kortvarig spänning mellan minoriteten och majoriteten, men menar att detta beror på socioekonomiska faktorer och att det därför inte är en etnisk konflikt, och att regeringen tagit till åtgärder för att lösa problemet.

Den bulgariska regeringen framstår inte att ha samma syn på problematiken när det kommer till romer som EU, Freedom House och ECRI. Bl.a. synen från regeringens sida att problematiken kan beskrivas som ett rent socio- ekonomiskt fenomen är en skillnad. Regeringens hållning år 2003 är att romers levnadsförhållanden i Bulgarien inte är så svåra som ECRI anser och att svårigheterna inte nämnvärt har att göra med minoritetens etnicitet, utan beror på ekonomiska faktorer.

8 Korruptionsbekämpning

I kommissionens *Regular Report 1998* skildras de åtgärder som Bulgarien måste vidta för att förebygga korruption inom det ekonomiska, politiska och sociala systemet. Regeringen har satt upp ett antal riktlinjer som skall förebygga problemet, de omfattar bl.a. ett program som innehåller principer för hur polisen ska hantera organiserad brottslighet och korruption, tillägg till "The Penal Code", samt adoption av "National Assembly of laws on Measures Against Money Laundering" (ibid.: 9). Det har genomförts ett antal reformer inom rättsväsendet sedan Bulgarien startade samarbetet med EU, men kommissionen sätter i alla fall press på att det behövs större ansträngningar när det kommer till korruptionsbekämpning och det är första prioritet hos regeringen (ibid.: 48).

De sektorer som påverkats starkt av korruptionen är tullen, universitet, polisen och domstolar etc. (Regular Report 1999, s 13). Landet har fortsatt med att följa de lagar som instiftades under 1998 och skrev även under "The Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption" under 1999, som ett nytt steg i förebyggandet av korruption (ibid.: 13). Under samma år rapporterade regeringen att fjorton nya lagar, som har en direkt inverkan på korruption, har adopterats. Dock kritiserar regeringen för att inte ha definierat vad korruption är. Antalet fall av korruption som uppdagats bestod av 142 stycken 1997, men minskade till 124 året efter (ibid.: 13).

8.1 Rapporter 1997-

Korruptionen har legat till grund för problemen inom den ekonomiska, politiska och sociala sektorn, eftersom mutsystemet försvårar för regeringen att garantera en förutsägbar och laglig miljö för medborgarna (Regular Report 2000, s 17). Det har dock genomförts några positiva förändringar under 2000, det infördes en ny lag, "Civil Service Law", som skall kontrollera administrationen och dess personal bättre, det införlivades även en lag som ska förhindra skatterelaterad korruption (ibid.: 18). Under år 2000 tog Bulgarien ett steg tillbaka, för då avslöjades ett antal korruptionsskandaler i media och kommissionen menar på att det är svårt att veta den konkreta siffran av fall eftersom det finns ett mörkertal. EU ansåg för dåvarande att regeringen behövde införa en noll- tolerans mot korruption.

I *Regular Report 2001* betonar kommissionen att korruption fortsätter vara ett av huvudproblemen i Bulgarien (ibid.: 19). Mutsystemet existerar på många olika

nivåer i samhället men kommissionen rapporterade att det har skett en märkbar förändring kring medborgarnas tolerans mot korruption. Det civila samhället satte press på att korruptionsbekämpning måste upp på den politiska agendan, och den dåvarande regeringen satte press på det ekonomiska systemet, så att det skulle bli attraktivt för utlandet att direkt investera i Bulgarien (ibid.: 19).

De instrument som huvudsakligen arbetar med bekämpning av korruptionen är främst utredare, domstolar samt polisen (ibid.) Ministerrådet antog i februari 2002 en s.k. ”Action Plan for Implementation of the Strategy”, som sträcker sig över 2002-2003 och innehåller vilka institutioner som är ansvariga för de åtgärder och deadlines som ska uppfyllas (ibid.: 26) Kommissionen ansåg att den riktiga utmaningen under 2002 var att implementera planen.

Första oktober 2001 antog ministerrådet en nationell strategi för att besegra korruptionen, den består av fyra viktiga hörnstenar; skapa en institutionell och laglig atmosfär som skall hjälpa till att förhindra korruptionen, anti-korruptionsreformer inom rättsväsendet, stoppa korruptionen inom ekonomin, samt anti-korruptionssamarbete mellan statliga och icke-statliga institutioner samt massmedia (ibid.: 19). År 2001 ansåg kommissionen att arbetet mot att förebygga anti-korruption inte var tillfredställande, därför instiftades en ny lag, the Law on Access to Public Information Strategy samt the Action Plan sedan februari 2003 (Regular Report 2003 s 20). Ytterligare medel har tillkommit i ett försök att utrota det korrupta systemet, i oktober 2002 bildade parlamentet en permanent kommission, bestående av 24 medlemmar, för att söka övervinna korruptionen. Den tillsatta kommissionens uppgifter är främst att se till att landets lagar går hand i hand med EU: s *aquis*, samt att bevaka dess implementering (ibid.).

I kommissionens *Comprehensive Monitoring Report 2005* existerar fortfarande problemet med korruption (ibid.: 11). Inom administrationen vände trenden och EU ansåg att det hade blivit bättre, men ansåg att Bulgarien fortfarande hade problem med att utreda och fullfölja de fall som är relaterade till korruption. Detta gäller särskilt högt uppsatta politiker som är korrupta. För att råda bot på det problemet antogs en ny lag (Law on Political Parties) i mars 2005, för att garantera genomsynlighet och pålitlighet inom nya etablerade partier. Lagen innebär även att alla donatorer till de politiska partierna ska bli garanterade anonymitet och att det ska finnas bättre mekanismer som övervakar de olika partierna (ibid.: 11). EU riktade kritik mot den tillsatta kommissionen vars uppgift är att förebygga anti-korruption, för att allt för mycket fokus riktades på att utbilda och informera ungdomar på högstadieskolor i förebyggande syfte. Kritik riktades även mot att de deadlines som sattes av ministerrådet, gällande bekämpning på hög politisk nivå, så som den beslutande makten (ibid.). Kommissionen föreslog då att en neutral part skulle kunna hjälpa Bulgarien att utrota korruptionen.

Den sista rapporten om Bulgariens process mot EU publicerades i september 2006. Den innehåller riktlinjer för hur regeringen ska fortsätta med sitt arbete mot korruptionen, även efter medlemskapet. Kommissionen anser att det behövs fler ingripanden och att Bulgarien ska rapportera regelbundet till EU om de handlingar som direkt påverkar korruptionen. Den första rapporten ska publiceras i mars 2007.

Kommissionen kommer att erbjuda expertishjälp för att guida Bulgarien genom ytterligare reformer inom rättsväsendet. De rapporter som Bulgarien ska lämna till EU är till för att analysera eventuella framsteg inom anti-korruption och avgöra om ytterligare handlingar behövs inom de olika områdena. Denna process kommer att fortsätta fram till dess att alla åtgärder har vidtagits (Monitoring report on the stage of preparedness for EU membership of Bulgaria and Romania 2006 s. 9). Rapporterna måste innehålla information om:

- Processen till fortsatt reform av det juridiska systemet, för att åstadkomma professionalism, effektivitet och pålitlighet
- Utredningar på hög nivå av korruption, samt om inspektioner av statliga institutioner
- Fler ingripanden när det gäller förhindring av korruption, speciellt gränskontroll och inom regeringen (ibid.)

Det ska bli intressant att följa Bulgariens utveckling efter medlemskapet i unionen, och om landet lyckas med rapporteringen till kommissionen.

8.2 Reformers

I början av Bulgariens förhandlingar med EU, blev korruptionsproblemet förbisett av olika orsaker, dels för svårigheterna med att igenkänna de skador som uppstått p.g.a. korruptionen, dels frånvaron av någon form av standard för anti-korruption inom EU själv, och slutligen underskattningen av att korruption skulle bli så karaktäristisk för post-kommunistisk transition.

I *Agenda 2000* (1997) lyfte Kommissionen upp korruption som ett stort problem för de länder som kandiderar till EU, och har sedan dess arbetat för att öka åtgärderna mot problemet. Bulgarien så som Rumänien, känner ett stort behov av implementering av nya lagar och strategier för anti-korruption, särskilt efter inträdet i EU. Korruption hindrar statliga institutioner och byråer att agera utifrån allmänhetens bästa, som är en viktig del när det gäller konsolidering av demokratin. Anti-korruptions reformer är nödvändiga för att möta de ekonomiska kriterierna av en fungerande marknadsekonomi, samt förmågan att klara av konkurrensen inom EU. Hög korruption inom den privata sektorn hindrar möjligheten till en marknadsekonomi genom avsaknaden av inkomster samt ojämna utgifter som gynnar korrupta affärer. Korruption hindrar även landet från att möta det tredje kriteriet, nämligen huvuddelen inom EU-lag, "Aquis Communautaire", eftersom korruption minskar regeringens kompetens samt kapaciteten av implementeringen av lagar.

Enligt *Transparency International* (2006) har det gjorts anmärkningsvärda förbättringar inom strategierna som är till för att utrota korruptionen. Att det civila samhället har börjat övervaka implementeringen av dessa strategier och andra anti- korruptions åtgärder är en positiv utveckling, förutsatt att det fungerar i praktiken. Anti- korruptions åtgärder måste fullbordas inom den offentliga administrationen, politiska partier, sjukvården samt rättsväsendet. Alla institutioner måste visa viljan att samarbeta och praktisera åtgärderna. Om implementeringen går som planerat skall reformer reducera korruptionen, förbättra livet för medborgarna och gynna landet ekonomiskt. När allt kommer till kritan så är reformerna inte till för EU utan för Bulgariens medborgare.

Enligt *Transparency International* (2006) är det en pågående debatt angående effektiviteten med konsolidering. EU: s utvidgningsprocess är ett exempel på en konsolideringsprocess, som ibland kallas för ”carrot and stick approach”. Där fonder och stöd finns att tillhandahålla tillsammans med det ultimata priset, ett medlemskap i EU, det finns dock strikta regler att följa och processen mot att möta dessa granskas kritiskt regelbundet av EU: s organ (”Using the Conditionality of the EU accession process”, 2006. *Transparency International*). Mycket av det ansvar som anti- korruptions arbete och övervakning medför ligger främst hos nationella aktörer, vilket inkluderar det civila samhället. *Transparency International* anser att det är viktigt att hjälpa det civila samhället att komma till insikt med att arbetet mot korruption, inte enbart medför fördelar med ett EU-medlemskap utan även ett instrument för att uppnå social, ekonomisk och politisk stabilitet.

Den första mätningen från *Transparency International* av korruptionen i Bulgarien 1998 visade höga nivåer av korruption, vilket allvarligt påverkade hela samhället och dess mål att försöka uppnå makroekonomisk tillväxt. 2004 förbättrades situationen tack vare djupare ekonomiska och administrativa reformer samt specifika åtgärder från regeringens sida.

8.2.1 Anti- korruptions reformer i Bulgarien

Under perioden 1998-1999, registrerades genomsnittligen 180 000-200 000 fall per månad av själv- rapporterade fall där man var involverad i någon form av korruption. Under perioden juli 2003- mars 2004 var siffran något lägre; 80 000-90 000 fall per månad (*Center for the study of democracy*, 2006. ”On the Eve of EU accession: Anti- corruption reforms in Bulgaria”, s. 9). Bulgariens anslutning till EU kommer garanterat att trappa upp processen med att förhindra korruption samt organiserad brottslighet. Medlemskapet kommer även att föra med sig nya utmaningar i form av komplexa politiska och institutionella strukturer och processer som EU besitter.

De interna riskerna i Bulgarien har redan blivit upptäckta av det bulgariska samhället och av deras europeiska partners, bl.a. korruption och organiserad brottslighet. Även externa faktorer spelar en stor roll och borde inte bli förbisedda

i fall Bulgarien vill ha ut så mycket som möjligt av ett medlemskap. Några av dess faktorer inkluderar (ibid.: 73):

- pågående reformer av institutioner inom EU och framför allt klara konstitutionella kriser;
- avsaknaden av en europeiska anti- korruptions policy,
- avsaknaden av samarbete mellan den Europeiska kommissionen och det civila samhället i medlemsländerna när det gäller utveckling och övervakning över de strategier riktade mot att förbättra demokratisk regering, öka öppenheten och reducera korruption.

Det finns två huvudsakliga problem relaterat till detta, å ena sidan att EU tillåter Bulgarien att träda in i EU utan att implementera passande anti- korruptions åtgärder, vilket kan öka risken för korruption inom europeiska affärer. Å andra sidan finns det risker med slutfasen av förberedelserna av kommissionens övervakning över anti-korruptionen. EU saknar en fullständig anti- korruptions policy. I sin strävan att kontrollera korruption har kommissionen använt sig av komplicerade byråkratiska handlingar, vars negativa effekter är jämförbara med korruptionens. Utan passande och konstanta handlingar för att tackla de interna utmaningarna och de externa kontrollerna av Bulgariens anti- korruptions policy, är fördelarna med utvidgningen för både Bulgarien och EU begränsade. Avsaknaden av lämpliga interna och externa övervakningsmetoder som huvudinstrument för social och regional utveckling inom EU, kan eventuellt stärka den korrupta effekten av det existerande politiska klientelet, och kan på så sätt reducera det positiva inflytandet av medlemskap. Ett avgörande element av skapandet och utvecklandet av en anti- korruptions policy inom EU, är involverandet av det civila samhället och affärlivet. Dessa två faktorer måste spela en starkare roll i implementeringen av moderna principer när det gäller öppenheten, vilket inkluderar effektiv kontroll av den offentliga sektorn. Den närmaste framtiden kommer visa hur långt EU kommer att driva visionen och den politiska viljan att genuint involvera det civila samhället i att fokusera på dess anti- korruptions uppgifter (ibid.: 74).

9 Slutsats

Vi har i denna studie undersökt Bulgariens väg mot ett medlemskap i Europeiska Unionen. Det är allmänt erkänt att EU-anpassning har haft ett stort inflytande på den statliga transformationen i de post-kommunistiska kandidatländerna (Jerre, 2005, s. 167). Vi har inte funnit några indikatorer som visar på att Bulgarien skulle vara ett undantag. Vi har genom vårt primärmaterial följt händelsekedjan i reformprocessen och på så sätt sett hur Bulgarien har svarat på EU:s krav och genomfört omfattande reformer inom de för oss aktuella områdena. Genom detta har vi ”öppnat upp” de två första boxarna i det teoretiska ramverk vi har tillämpat. Genom att vidare ha gått igenom de nya ”policy-making” strukturer som landet anammat har även den tredje boxen ”öppnats upp”. Vi anser att denna teori var applicerbar på vår studie.

Som det framgår ur studien har den bulgariska staten tagit itu med de hinder relaterade till transformationen från det nedärvda kommunistiska systemet som tidigare låg i vägen för landets utveckling. Vår slutsats är att hoppet om ett EU-medlemskap har fungerat som ett starkt incitament för landet, och bidragit till att problem som tidigare ignorerats har kommit i dagen.

En möjlig risk inför framtiden är att den bulgariska regeringen inte kommer att lägga lika starkt tryck på reformprocessen nu när de väl fått ett medlemskap i EU. Det är dock ett krav från EU:s sida att landet fortsätter omvandlingen till en stat enligt europeisk standard, eftersom anpassningen är långt ifrån fullbordad.

10 Referenser

- Kommissionens yttrande över Bulgariens ansökan om medlemskap i Europeiska Unionen, 1997
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, 1998
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, October 1999
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, November 2000
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, November 2001
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, October 2002
- Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession, 2003
- Report on the Results of the Negotiations on the Accession of Bulgaria and Romania to the European Union, February 2005
- Bulgaria Comprehensive Monitoring Report, October 2005
- Commission staff working document, Bulgaria Monitoring Report, May 2006
- Monitoring report on the state of preparedness for EU membership of Bulgaria and Romania, September 2006
- Alla rapporter går att hitta på:
http://ec.europa.eu/enlargement/bulgaria/key_documents_en.htm
- Nations in Transit Bulgaria, januari 2006. Freedom House
<http://www.freedomhouse.hu/index.php?nit=2006>
- Datum: 2007-01-05
- Third report on Bulgaria, 2004. European Commission Against Racism and Intolerance Appendix
http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Bulgaria/Bulgaria_CBC_3.asp
- Datum 2006-12-10
- Baird, Heather, 2004. "Bulgaria and Romania: Second Wave or Second Class?",
<http://www.sharp.arts.gla.ac.uk/issue3/baird.htm>
- Datum: 2006-11-23

- Braun, Aurel – Barany, Zoltan (red.), 1999. *Dilemmas of Transition, The Hungarian Experience*. Rowman and Littlefield publishers, inc, Lanham.
- Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska Unionen*, 2005. Stockholm: SOU
- Crespo- Cuaresma, Jesús – Fidrmuc, Jarko – Silogner, Maria Antoinette, 2005. "On the Road: The Path of Bulgaria, Croatia and Romania to the EU and the Euro"
<http://metapress.com.ludwig.lub.lu.se/content/t238002k20727411/print.htm>
 Datum: 2006-11-23
- Dimitrova, Antoaneta – Dragneva, Rilka, 2001. "Bulgaria's Road to the European Union: Progress, Problems and Perspectives", Leiden: Koninklijke.
<http://springerlink.metapress.com.ludwig.lub.lu.se/content/u360963234k6426k/fulltext.pdf>
- Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wängnerud, Lena, 2003. Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Jerre, Ulrika, 2005. *Conflicting Logics? Implementing Capacity and EU Adaption in a Postcommunist Context*. Lund: Statsvetenskapliga Institutionen
- Knaus, GeraKld – Cox, Marcus, 2005. "Building Democracy After Conflict, The "Helsinki Moment" In Southeastern Europe", 2005. *Journal of Democracy* vol. 16 nr. 1, s. 40- 53.
- Lindahl, Rutger (red.), 2005. *Transition and EU- enlargement*. Göteborg: Centre for European Research at Göteborg University
- "On the Eve of EU Accession: Anti- Corruption Reforms in Bulgaria", 2006. Center for the Study of Democracy, Sofia.
<http://www.csd.bg/artShow.php?id=7298>
- "Open Society and EU Accession: Two Views", 2003. *Open Society News* July 10
http://soros.org/resources/articles_publications/articles/neljasprimatarova_2002
- "Using the Conditionality of the EU Accession Process", 2006. *Transparency International*.
http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2006/eu_accession/conditionality

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV102
HT06
Handledare: Anders Sannerstedt